

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІЛОСОФІЯ”

Харків
2011

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІЛОСОФІЯ”**

**Харків
2011**

Навчально-методичний посібник для індивідуальної роботи студентів з навчальної дисципліни “Філософія” / уклад. : О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, Ю. Ю. Калиновський, В. А. Трофименко. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого”, 2011. – 22 с.

У к л а д а ч і : О. Г. Данильян,
О. П. Дзьобань,
Ю. Ю. Калиновський,
В. А. Трофименко.

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 5 від 30.09.2011 р.)*

© Національний університет “Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого”, 2011

ВСТУП

Філософські знання необхідні фахівцям будь-якого профілю. Вони є особливо важливими для майбутнього правника і покликані методологічно озброїти спеціаліста, виробити в нього потребу й бажання діалектично мислити, формувати вміння вибірково ставитися до зростаючого обсягу наукової інформації. Оволодіння філософськими поняттями пов'язане з переборюванням догматичних методів мислення, удосконаленням творчих здібностей, потрібних для становлення особистості як вченого, викладача, вихователя молоді. Це зумовлено не тільки необхідністю збагачення інтелектуальної культури майбутнього юриста, а й потребами подолання формально-догматичних тенденцій у правовій науці. Таким чином, підготовка з філософії являє собою одну з найважливіших умов всебічного формування професійних і загальнокультурних якостей майбутнього фахівця права.

Усвідомлення цінності духовної культури, її єдності й цілісності в кінцевому підсумку може бути досягнуте лише на базі багатства філософських пошуків минулого й сучасного в усій їх різноманітності. Теоретичним підґрунтям оволодіння філософською культурою минулого слугує вивчення багатства світової філософії. Важливо, щоб студенти засвоїли логіку не тільки певного класичного твору, а й розвитку головних філософських категорій у контексті логіки культури. Велике значення має також творчий аналіз сучасної філософської літератури з актуальних проблем, які стоять перед людством.

Відповідно до вимог програми з філософії передбачено такі форми індивідуальної роботи, як доопрацювання лекцій, самостійне ознайомлення з першоджерелами, філософською літературою, підготовка рефератів з теми (модуля) або вузькоспеціальної проблематики тощо. Серед інших форм можна виділити такі: анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, в тому числі періодичних видань, бібліографічний опис, участь у роботі гуртка, проблемної групи з філософії та філософії права, підготовка тез, статей, конкурсних наукових робіт з філософії та філософії права, підготовка перекладу з іноземної мови,

складання кросвордів, написання есе. Важливо відмітити, що сьогодні ці форми не є вичерпними. Болонська система освіти дає можливість студенту запропонувати викладачеві власний вид індивідуальної роботи та виконувати її.

Нормативну базу цих завдань складають нормативні акти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, серед яких наказ № 812 від 20 жовтня 2004 р. “Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу”, Рекомендації щодо впровадження кредитно-модульної системи у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації затверджені наказом МОН України №774 від 30.12.2005 р., та акти Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”, первинним з яких є “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців”.

Слід звернути увагу, що за межами аудиторії студент може виконувати індивідуальну та вести самостійну роботу.

I. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Основними різновидами індивідуальної роботи студентів можна назвати такі:

1. Підготовка та написання реферату.
2. Участь у роботі студентського наукового гуртка чи проблемної групи.
3. Підготовка тез та участь у студентській науковій конференції.
4. Анотування та реферування навчальної літератури, наукових джерел з філософії.
5. Складання бібліографії з обраної теми.
6. Переклад з іноземної мови.
7. Складання кросворду, тесту з філософії.
8. Інші, запропоновані студентами форми індивідуальної роботи.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ РЕФЕРАТУ

1. Загальні положення

Написання реферату з філософії є однією з форм індивідуальної роботи студентів. Реферат має бути самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси здобувача, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до специфіки теоретичної праці. Компілятивність реферату не знімає з нього необхідності бути цілісною, завершеною за певною структурою працею, де автору необхідно показати вміння послідовно, логічно викладати зміст поставленої проблеми. Окрім цього, повинно мати місце і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення останньої, її хоча б часткове узагальнення, розв'язання як науково значущої проблеми.

Тема реферату ґрунтується на аналізі та вирішенні однієї або декількох проблем історії філософії та курсу філософії.

Обрана тема повинна допомогти найбільш повно розкрити студенту його здібності, ліквідувати прогалини у філософії або, навпаки, продемонструвати глибину та системність знань.

2. Структура реферату

Структура реферату з філософії традиційна: вступ, основна частина (2-3 питання), висновок, список використаної літератури.

У вступі з'ясовуються актуальність проблеми, її значущість, стан розробленості, необхідність проведення дослідження, формулюються конкретні завдання й мета реферату. За обсягом вступ має бути орієнтовно 1-2 сторінки.

В основній частині розкривається сама тема дослідження. Текст повинен точно відповідати плану. При цьому автору необхідно не тільки висвітлити основні проблеми обраної теми і можливе їх вирішення, а й показати різні підходи й запропонувати власну інтерпретацію, свої форми й методи розв'язання поставлених питань.

Розкриття теми реферату може здійснюватися порізному: чи в історичному плані (від минулого до сьогодення), чи в логічному плані (за головними, істотними, вузловими моментами), чи в актуальному плані (від нинішнього часу, через його призму, до минулого і про минуле).

У висновках підбиваються підсумки роботи, подається узагальнення важливих положень, резюмується, наскільки вдалося виконати задумане, вирішити заявлене у вступі. Обсяг висновків не повинен перевищувати 1-2,5 сторінки.

Завершує реферат список використаної літератури.

3. Вимоги до оформлення реферату

Як будь-яка дослідницька робота, реферат із філософії має бути правильно оформлений (повинен містити суворість і точність цитування, адекватність переказу точки зору того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунутих проблем і положень, достовірність посилань). При оформленні додержуватися таких вимог:

а) перша сторінка (без номера) відводиться для обкладинки реферату і не входить у загальну кількість сторінок (зразок наведено на с. 11);

б) на другій сторінці наводиться план, який включає до себе такі реквізити: угорі посередині сторінки друкується слово “ЗМІСТ”, нижче – “Вступ” (без позначення номера), потім позначені номерами розділи, яких має бути не більше чотирьох. Наступний розділ “Висновки” також не зазначається власним номером. На останньому місці плану (теж без номера) стоїть “Список використаної літератури”. Сам список додається в кінці реферату з нової сторінки;

в) після сторінки з планом наводиться текст реферату з послідовним повторенням назв розділів. Наприкінці кожного розділу повинні бути зроблені відповідні висновки щодо розглянутого питання. Завершують цю наукову роботу загальні власні висновки автора, яких він дійшов у процесі роботи над темою;

г) список літератури, яка вивчається і цитується, складається або відповідно до порядку її використання, або в алфавітному порядку. Наприклад:

12. Василенко М.П. Розвиток філософської думки в Україні / М. П. Василенко. – К. : Вища шк., 1998. – 43 с.

Статтю періодичного видання слід наводити таким чином:

13. Лактионов С.Н. Истина – проблема историческая? / С. Н. Лактионов // Вопросы философии. – 1999. – № 6. – С. 25–32.

Більш докладні приклади оформлення бібліографічного опису у списку літератури, який наводиться у рефераті, можна знайти у виданні: Довідник здобувача наукового ступеня. – К.: Ред. “Бюлетеня ВАК України”, 2000;

д) на останній сторінці списку літератури автор ставить дату і свій підпис;

е) посилання на авторів літератури, що цитується, вказуються в тексті у квадратних дужках, наприклад [1, с. 3], де перша цифра означає порядковий номер джерела зі списку, друга – сторінку, або внизу кожної сторінки реферату – з позначенням усіх вихідних даних джерела;

е) реферат друкується на одній сторінці стандартного аркуша паперу через 1,5 інтервали, з полями не менше 3 см ліворуч, 1,5 см праворуч, 2 см зверху і знизу. Шрифт – Times New Roman, 14. Обсяг реферату – до 20 сторінок;

ж) реферат має бути ретельно вчитаний і прошитий.

Реферат здається викладачеві в електронному варіанті на диску CD-R. При здачі реферату на диску студент повинен витримати усі вимоги до оформлення реферату, окрім тих, які стосуються його відтворення на папері. Файл на диску має бути збережений у форматі Документ MS Word 97-2003 з розширенням.doc. Ім'ям файлу є прізвище студента.

П Е Р Е Л І К Т Е М Р Е Ф Е Р А Т І В

1. Філософія як наука, її місце та роль у житті суспільства.
2. Традиційність філософії Стародавнього Китаю.
3. Теорія ідей та ідеальної держави Платона.
4. Антропологічне вчення Аристотеля.
5. “Істина розуму” та “істина откровення” як невпевненість середньовічних філософів у можливостях людини.
6. Давньогрецька філософія очима гуманістів Відродження.
7. Формування нової парадигми філософствування в епоху Нового часу.
8. Французький матеріалізм XVIII ст.: механіцизм як основа існування людини і суспільства.
9. “Філософія серця” Г. Сковороди, її вплив на світову філософську думку.
10. Теоретична філософія І. Канта.
11. Практична філософія І. Канта.
12. Копернік і Кант: два “перевороти” у пізнанні.
13. Г.-В.-Ф. Гегель, його філософська система і метод. Суперечливість філософії Гегеля.

14. Фрейдизм: неузгодженість людини як поштовх до творчості.
15. Основні філософські ідеї П. Юркевича.
16. Перегляд класичної моделі світорозуміння у XIX - на початку XX ст.
17. Ірраціональна настанова “філософії життя”.
18. Суб’єктивізм як підґрунтя екзистенціалізму у сучасній філософії.
19. Позитивізм у науці й філософії.
20. Філософія І. Франка.
21. Антропологічна філософія М. Шелера.
22. Архетипи процесу індивідуалізації людини у вченні К. Юнга.
23. Філософія неотомізму: новий погляд релігії на людину.
24. Неопозитивістські концепції: вичерпність методології науки.
25. Філософська герменевтика: “особисте” існування юридичного тексту.
26. Некласичність філософії постмодерну.
27. Як людина “бачить” матерію?
28. Діалектика як вчення про загальний зв’язок і розвиток.
29. Модифікація діалектики в сучасних філософських доктринах.
30. Чи є потреба в методі діалектики?
31. Що робить людину людиною: свідомість та її походження.
32. Шлях людини до істини.
33. Боротьба чуттєвого і раціонального у пізнанні.
34. Філософське вчення про суспільство як систему.
35. Суспільний та юридичний закони: порівняльна характеристика.
36. Чи піддається розвиток суспільства закономірностям?
37. Суспільство як саморозвинена система.
38. Суспільна свідомість, її рівні та форми.

39. Філософська рефлексія страху як психологічного феномену.

40. Модальність культури: східний та західний варіанти.

41. Суспільство чи природа: людина на різнопутті.

42. Суспільний прогрес та його критерії.

43. Політика і право як філософські категорії.

44. Глобалізм: необхідність чи загроза для людства.

45. Метафізика глобалізації.

46. Філософські аспекти науково-технічного прогресу.

47. Людина як предмет філософського аналізу.

48. Проблема соціальної, культурної та правової ідентичності особи.

49. До феномену партнерської взаємодії.

50. Діалектика історичної необхідності свободи і відповідальності особи в суспільному розвитку.

51. Правова реальність: філософський аспект існування.

52. Філософське осмислення проблеми зловживання правом.

53. Смерть та безсмертя, сенс життя людини. Філософське підґрунтя евтаназії.

54. Образ людини у філософії постмодерну.

55. Сучасна концепція еколюдини.

56. Жінка як суб'єкт та об'єкт філософської рефлексії.

Фемінізм як філософська система.

57. Людина і її свобода в умовах техногенної цивілізації.

58. Совість як феномен свідомості людини.

59. Сенс життя людини.

60. Моральна деградація людини в сучасному світі.

61. Філософські аспекти релігійного фанатизму.

62. Справедливість як обмін.

63. Проблема спрямованості історичного процесу.

Важливо відзначити, що наведені переліки тем рефератів за 1-2 модулями не є вичерпними, і студент самостійно може запропонувати тему для опрацювання, узгодити її і план реферату з викладачем.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

Кафедра філософії

РЕФЕРАТ

на тему

“ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ”

Виконав :

Герасименко П. В.,
студент 42 гр ., 4 ф-ту.

Науковий керівник:

Данильян Олег Геннадійович,
д-р. філос. наук, проф.

УЧАСТЬ У РОБОТІ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ГУРТКА ЧИ ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ

Студентський науковий гурток формується його керівником на початку вивчення курсу “Філософія”. Запис бажаючих проводиться на кафедрі філософії. Засідання гуртка не менше двох разів на місяць. Більш точну періодичність визначає керівник гуртка.

Робота гуртка складається з вивчення, дослідження та обговорення членами гуртка сучасної і класичної філософської літератури. Обговорення відбувається шляхом доповідей та дискусії за темами цих доповідей.

За роботу у гуртку керівник виставляє студенту бали, які повідомляє до початку сесії екзаменатору студента.

Проблемна група формується кожним викладачем на факультеті за відповідною філософською тематикою. Студенти-члени групи розробляють обрану тематику, пропонують шляхи вирішення наукових проблем. Результатом роботи у проблемній групі може бути написання тез, статті, доповіді. За результатами активності керівник проблемної групи виставляє студенту бали, як за індивідуальну роботу, про що до початку сесії повідомляє екзаменатору.

ПІДГОТОВКА ТЕЗ ТА УЧАСТЬ У СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Щорічно кафедрою філософії проводиться Всеукраїнська студентська наукова конференція “Філософія і право” на базі Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. За результатами конференції як підсумок її роботи публікується збірник студентських наукових праць.

До участі у конференції залучаються студенти, які мають високий рівень знань за предметом “Філософія”.

Критерії вибору теми тез. Базисом для підготовки тез слугує раніше написаний реферат, який відповідає вимогам науковості. Обсяг тез не повинен перевищувати 2-3 сторінок (то-

чніше вказується у повідомленні про проведення конференції) і має охоплювати та розкривати обрану студентом тематику.

Підготовка тез. При підготовці тез слід насамперед звернути увагу студента на таке.

1) Обґрунтування актуальності обраної теми. У роботі студент повинен указати (у межах 1-2 речень), чому обрана тема становить інтерес, у чому полягає необхідність її дослідження та розробки.

2) Викладення основного матеріалу дослідження. Студент від самого початку повинен привчатися до вимог наукового стилю: чіткості, володіння спеціальною термінологією, логічності та послідовності. Як правило, слід починати з постановки проблеми, потім описати ті прийоми та способи, використання яких є доцільним для її вирішення, а після цього перейти до наслідків їх застосування (власне вирішення поставленої проблеми – досягнення мети роботи).

3) Висновки. У висновках студент повинен послідовно і ясно викласти вирішення поставленої наукової чи філософської проблеми, яку він сформулював на початку дослідження. Висновки повинні бути викладені у вигляді чітких тверджень, в яких відображається авторська позиція з розроблюваного питання. Також наприкінці роботи доцільно вказати перспективи подальших наукових розвідок досліджуваного напрямку в майбутньому.

Тези готуються під керівництвом викладача – наукового керівника, який допомагає студенту. Після підготовки тези здаються науковому керівнику на перевірку та підпис. Також готується електронний варіант тез.

Тези вважаються допущеними до конференції у разі їх перевірки та підпису наукового керівника та проходження редактування редакційною колегією конференції.

Бали при участі у конференції як за індивідуальну роботу виставляються студенту за умови публікації тез та його особистої участі у конференції.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ РЕФЕРУВАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Літературу викладач повинен пропонувати студенту виходячи з особистих схильностей студента та відповідно до тем семінарських занять. Література повинна одночасно цікавити студента, бути актуальною та сприяти формуванню цілісного уявлення стосовно обраної теми.

До реферування можуть пропонуватись як окремі наукові статті, так і частини монографічних чи інших наукових робіт, які мають завершений змістовний характер. Максимальний обсяг до реферування становить – 150 сторінок.

Для реферування доцільно запровадити таку послідовність.

По-перше, визначити головну проблему тієї праці, яка реферується (як правило, вона безпосередньо пов'язана із назвою). Студент повинен принаймні для себе сформулювати те основне питання, на яке прагне знайти відповідь автор роботи, що є об'єктом анування.

По-друге, зрозуміти, які завдання ставить собі автор задля розкриття поставленої проблеми. З цією метою доцільно спрямувати увагу студента насамперед на зміст, де, як правило, чітко видно структуру роботи, а, отже, і поставлені автором завдання.

По-третє, визначити, що стало поштовхом для автора при написанні праці, яка анується. Як правило, це може бути відповідь на позицію іншого автора, яка є об'єктом критики, відсутність чітких систематизованих уявлень стосовно досліджуваної проблеми (так звана “теоретична актуальність”). Також це може бути певна ситуація, яка виникла у суспільстві та потребує невідкладного осмислення (так звана “практична актуальність”).

По-четверте, ануючи літературу, студент повинен простежити хід авторських міркувань, визначити послідовність і логіку викладення матеріалу, відтворивши її в анотації. Слід спрямувати увагу на методи дослідження, на які спирається автор, та визначити їх роль і місце для досягнення поставленої у

роботі мети.

По-п'яте, обов'язково повинно бути зазначено, до яких результатів приходить автор у досліджуваній праці, які висновки він робить. При цьому слід звернути увагу на те, щоб ці висновки були викладені в анотації чітко, стисло, послідовно, щоб можна було простежити зв'язок між авторською аргументацією та підсумками роботи.

Насамкінець, при реферуванні доцільно вказати, які перспективи подальших розвідок існують у даному напрямі, які питання автор залишає невирішеними чи недостатньо з'ясованими.

Оформлення. На папері до реферування висуваються усі вимоги як до реферату, окрім тих, які за формою роботи не можуть бути втілені (перелік літератури тощо). План наводиться за бажанням студента. Обсяг роботи – 20 сторінок.

За бажанням студента робота може бути здана в електронному варіанті (вимоги до цього варіанту такі, як і до оформлення електронної форми реферату).

ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК МОНОГРАФІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ДЛЯ РЕФЕРУВАННЯ ЗА МОДУЛЯМИ 1-2

1. Баландьє Ж. Політична антропологія / Ж. Баландьє. – К. : Альтпрес, 2002. – 252 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Філософія права / Г. В. Ф. Гегель. – М. : Мысль, 1990. – 524 с.
3. Горлач Н. Філософія цінностей / Н. Горлач, С. Заветный, А. Кострикин. – Х. : СИМ, 2010. – 484 с.
4. Гуревич П. С. Філософська антропологія / П. С. Гуревич. – М. : Омега-Л, 2010. – 608 с.
5. Декарт Р. Рассуждение о методе / Р. Декарт // Соч. : в 2 т. – М. : Мысль, 1989. – Т. 1. – 654 с.
6. Камю А. Бунтующий человек. Філософія. Політика. Искусство / А. Камю. – М. : Политиздат, 1990. – 415 с.
7. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М. : Мысль, 1984. – 591 с.
8. Кант И. Критика практического разума / И. Кант. – М. : Наука, 2007. – 528 с.
9. Кант И. Метафизика нравов / И. Кант. – М. : Мир книги, Литература, 2007. – 400 с.
10. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: моногр. / Ю. Ю. Калиновський. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
11. Леони Б. Свобода и закон / Б. Леони. – М. : Ирисэн, 2008. – 308 с.
12. Мануйлов Є. М. Формування особистості майбутнього фахівця права. Вибрані праці: статті, матеріали конференцій, “круглих столів” (2006-2011) / Є. М. Мануйлов. – Х. : Право, 2011. – 216 с.
13. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: Вибрані праці: статті, аналітичні огляди, переклади (2003-2010) / С. І. Максимов. – Х. : Право, 2010. – 336 с.
14. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Ф. Ницше. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 302 с.
15. Платон. Государство / Платон. – М. : Наука, 2005. – 576 с.
16. Гетьман А. П. Правове виховання в сучасній Україні

ні: моногр. / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, та ін.. ; За заг. ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2010. – 368 с.

17. Герасіна Л. М. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: моногр. / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. – Х. : Право, 2009. – 352 с.

18. Панов М. І. Проблеми права і влади в умовах посттоталітарних трансформацій: міждисциплінарний аналіз: моногр. / М. І. Панов, О. Г. Данильян, С. І. Максимов та ін.. ; За заг. ред. акад. АПрН України М. І. Панова, проф. О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2004. – 360 с.

19. Панов М. І. Політико-правові інститути сучасності: Структура, функції, ефективність: моногр. / М. І. Панов, Л. М. Герасіна, В. Д. Воднік та ін.. ; За заг. ред. М. І. Панова, Л. М. Герасіної. – К. : Видавн. Дім, 2005. – 384 с.

20. Поппер К. Открытое общество и его враги / К. Поппер. – М. : Науч. инициатива, 1992. – 528 с.

21. Рікер П. Идеология та утопия / П. Рікер. – К. : Дух і літера, 2005. – 386 с.

22. Сковорода Г. С. Кольцо. Разговор дружеский о душевном мире / Г. С. Сковорода // Повне зібр. творів: у 2 т. – К., 1973. – Т. 1.

23. Сковорода Г. С. Сад божественных песен / Г. С. Сковорода // Повне зібр. творів: у 2 т. – К., 1973. – Т. 1.

24. Тейяр де Шарден П. Феномен человека / П. Тейяр де Шарден. – М. : АСТ, 2002. – 554 с.

25. Фрейд З. Введение в психоанализ / З. Фрейд. – М. : АСТ, 2007. – 640 с.

26. Фрейд З. Психология бессознательного / З. Фрейд. – М. : АСТ, 2007. – 608 с.

27. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм. – М. : Директ-медиа паблицинг, 2008. – 265 с.

28. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер – М. : Академ. проект, 2011. – 460 с.

29. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М. : ЭКСМО, 2009. – 800 с.

Доцільно використовувати для реферування та анотування періодичні наукові видання, зокрема, які видаються в НУ “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”: збірка “Проблеми законності”, “Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія” та інші.

Необхідно звернути увагу студентів і на те, що для реферування та анотування може бути використана література, яка міститься в електронному навчальному курсі з дисципліни “Філософія”. За проханням студента цей курс надається викладачем або використовується через сайт університету.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ БІБЛІОГРАФІЇ

Бібліографія – різновид індивідуальної роботи з підбору та опрацювання наукових джерел (статей, монографій, публікацій в мережі Інтернет тощо) за обраною студентом тематикою. Тематика повинна відповідати або програмі курсу “Філософія” або може бути запропонована студентом і погоджена з його науковим керівником.

Перш за все необхідно звернути увагу на сучасні публікації з обраної студентом тематики. Опрацювання першоджерел повинно містити такі питання та проблеми: мета і завдання, які переслідував автор роботи, проблематика роботи і пропозиції автора з її вирішення, пропозиції самого студента з наведеної проблеми.

Мінімальна кількість першоджерел до опрацювання – 10. На папері до бібліографії висуваються усі вимоги, як до реферату, окрім тих, які за формою роботи не можуть бути втілені (перелік літератури тощо). План наводиться за бажанням студента. Обсяг роботи – 20 сторінок.

За бажанням студента робота може бути здана в електронному варіанті (вимоги до цього варіанту, як до оформлення електронної форми реферату).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СКЛАДАННЯ КРОСВОРДУ ТА ТЕСТІВ

Кросворд готується за погодженням з викладачем – науковим керівником. Мінімальна кількість термінів становить 150 слів, до яких можуть включатися терміни, категорії, визначення з філософських проблем, прізвища та імена відомих філософів. Студенту надаються 15 обов'язкових термінів, котрі повинні бути розміщені в кросворді.

У друкованому форматі кросворд повинен відповідати вимогам до реферату в тій частині, які можна використати. Кросворд складається з: титульного аркуша, незаповненого кросворду, заповненого кросворду, переліку питань по вертикалі та горизонталі, переліку відповідей на питання, переліку використаної літератури.

Тести можуть готуватися за визначеною тематикою, в межах історичної епохи, по філософській спадщині видатних філософів, за конкретною темою чи філософським напрямком. Студент повинен сформулювати тестові питання та підготувати варіанти відповіді на них (1 питання – 4 варіанти відповіді). Мінімальна кількість питань в тесті становить 25-30. З тестами студент надає ключ для їхнього розв'язання.

За погодженням з викладачем кросворд і тести можуть бути підготовлені і здані викладачеві в електронному варіанті.

II. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів повинна допомагати їм більш повно оволодіти предметом курсу, розширити їхню ерудицію, сформувати навички науково-дослідницької роботи. З цією метою при організації самостійної роботи студентів слід органічно поєднувати ті види роботи, які вимагають уваги та пильності, з тими, які стимулюють творчій пошук та мислення. І це дозволить усебічно підготувати студента до самостійної праці. Результатом самостійної роботи має стати формування якісно нового рівня наукової підготовки студента, вміння вільно орієнтуватися в системі.

Організація самостійної роботи студентів. Як правило, перелік видів самостійної роботи доводиться до відома студентів на семінарських заняттях. З метою заохочення студентів необхідно вказати, які переваги надають окремі види самостійної роботи при виставленні підсумкової оцінки знань студента. Особливу увагу треба приділяти тим студентам, які виявляють цікавість до творчої самостійної роботи: проводити консультації, надавати допомогу при виборі теми для написання доповіді чи наукової роботи, пошуку та опрацюванні літератури з теми дослідження. Також слід зауважити на важливості наявності публікацій для вступу до аспірантури та магістратури.

Завдання для самостійної роботи. Необхідно відзначити, що самостійна робота студентів є важливим елементом їх навчання в цілому. Головна мета цієї галузі роботи постає в необхідності закріплення студентом матеріалу, який він здобув у навчальному закладі, та його систематизації. Наведений нижче перелік форм для самостійної роботи студентів є орієнтовним і, з іншого боку, включає до себе найбільш змістовні форми самостійної роботи. У межах навчального курсу викладач може пропонувати студентам й інші форми самостійної роботи:

1. Виконання домашніх завдань (визначаються завданнями для ПЗ);
2. Підготовка до ПЗ;
3. Доопрацювання матеріалів лекції за допомоги

комп'ютерного навчального курсу;

4. Робота в інформаційних мережах;

5. Складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, самостійність ведення конспекту;

6. Вивчення монографічної та іншої наукової літератури з філософської проблематики тощо.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

(оцінки різних видів індивідуальної та самостійної роботи студентів)

Зміст індивідуальної роботи повинен відповідати тематиці семінарських занять. За індивідуальну роботу студент може отримати максимально 10 балів. Розподіл балів за модулями навчання не є обов'язковим. Фіксація балів за індивідуальну роботу у відомостях проводиться після закінчення всього курсу.

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІЛОСОФІЯ”

У к л а д а ч і: ДАНИЛЬЯН Олег Геннадійович,
ДЗЬОБАНЬ Олександр Петрович,
КАЛИНОВСЬКИЙ Юрій Юрійович,
ТРОФИМЕНКО Володимир Анатолійович.

Відповідальний за випуск *О. Г. Данильян*

Редактор *Н. І. Верховська*
Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2011, поз. 55

Підп. до друку 14.10.2011. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,37. Облік.-вид. арк. 0,68. Вид. № 55.
Тираж 250 прим. Зам. № 4373. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.